

miş olarak bilen), hafız (koruyup gözet-
ten), kâfi, muktedir ve hasib kelimeleriyle
açıklamıştır (*Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, vr. 150^b).
Hasib ismini Ebû'l-Hasan el-Eş'arî adına
tefsire tâbi tutan İbn Fûrek kelimeye "ye-
ten" ve "hesaba çeken" mânalarını ver-
dikten sonra hesap kavramı içinde "sa-
yıp hesaplamak" anlamının da düşünüle-
bileceğini belirtmiş, fakat bunun insan-
lara mahsus bir eylem olduğunu, sınırsız
ilâhî ilmin her kemiyeti saymışçasına ku-
şattığını söylemiştir (*Mücerredü'l-makâ-
lât*, s. 50). Aynı yaklaşım Halîmî'de de
mevcuttur (*el-Minhâc*, I, 200). Yine İbn
Fûrek'e ve Fahreddin er-Râzî'ye göre Al-
lah'ın insanları hesaba çekmesi, dünya-
da işledikleri amelleri ve bunların uhrevî
karşılığını kendilerine bildirmesinden iba-
rettir (*Mücerredü'l-makâ-lât*, s. 50; *Levâ-
mî'u'l-beyyînât*, s. 275).

Hasibin "kifayet eden" şeklindeki mâ-
nası üzerinde duran âlimlerden Abdülke-
rîm el-Kuşeyrî'ye göre bu konuda en bü-
yük ilâhî lutuf, Allah'ın kuluna dünya
nesnelerine karşı herhangi bir arzu ve ta-
lep hissi vermemesidir. Zira Allah'ın kişi-
yi dünya metâi duygusundan koruması,
bu hissi verdikten sonra ihtiyaçlarını ye-
rine getirmesinden çok daha büyük bir
lutfudur (*et-Tahbîr fi't-tezkîr*, s. 61). Gaz-
zâlî, hasibin sadece "kâfi" anlamı üzerin-
de durmuş ve bunu "deruhte ettiği kim-
seye yeten" olarak açıklamıştır. Ona göre
kâfi niteliği sadece Allah'ta mevcuttur.
Zira her şeyin varlığı, devamı ve kemali
ancak O'nunla mümkündür. İnsanda ha-
yatiyeti sağlayan mekanizmayı ve canlı-
nın hayatietini koruyan tabiat çevresini
yaranan, düzenleyen, yöneten ve sürdü-
ren Allah'tır. Meselâ anne de çocuğuna
kâfi değildir. Çünkü anneyi, memesindeki
sütü, çocukta emme temayülünü ve an-
nede emzirme şefkatini yaranan Allah'tır.
Kâinatla hiçbir nesne tek başına her-
hangi bir şeye yeterli olacak konumda
değildir (*el-Makşadü'l-esnâ*, s. 123-124).

Hasib isminin "şeref ve yücelik sahibi"
anlamı üzerinde en çok duran Muhyiddin

İbnü'l-Arabî olmuştur. İbnü'l-Arabî, bu
ismin "kifayet" anlamına temas ettikten
sonra "hasep-nesep" mânası üzerinde
durmuş, en büyük şeref ve şanın, bir var-
lığın başkasından değil kendisinden do-
ğan şeref ve şanı olduğunu söylemiştir.
Bundan dolayı soyları ile övünen müşrik-
ler Hz. Peygamber'den rabbinin nesebi-
ni anlatmasını istemiş, Cenâb-ı Hak da
bunun üzerine İhlâs sûresini indirmiş ve
bu sûrede her türlü asâlet, şan ve şeref
anne, baba, evlât ve arkadaş gibi hiçbir
dış faktör olmaksızın zâtından dolayı ken-
disine ait bulunduğunu beyan etmiştir
(*el-Fütûhât*, IV, 250).

Kuşeyrî, hasib ismine tam anlamıyla
inanen kimsenin kıyamet gününde dün-
yadaki her davranışından hesaba çekile-
ceğinin şuuruyla erdiğini ve bu sebeple o
günden önce kendi kendini hesaba çeke-
ceğini söyler. Yine ona göre gerçek an-
lamda sadece Allah'ın kâfi gelip her şey-
den müstağni kılacağına inanan kul ihti-
yaçlarını yalnız O'na sunar ve yalnız O'na
güvenir (*et-Tahbîr fi't-tezkîr*, s. 61).

Hasib, Allah'ın fiilî sıfatları ve insanla il-
gili isimleri grubu içinde yer alır. Bazı âlim-
ler, Allah'ın kuluna yetmesi ve onu hesa-
ba çekmesinin ilim sıfatıyla gerçekleşe-
ceğini göz önünde tutarak hasibî zâtî-
sübûtî sıfatlardan ilim içinde mütalaa
etmiş (İbnü'l-Arabî, IV, 249), bazıları da
O'nun hesap görmesinin, saymaya ve ir-
delemeye dayanan kulların hesap görme-
sine benzememesinden, ayrıca içerdiği
"şeref ve yücelik sahibi" anlamının aşkın
özellik arzemesinden hareketle hasibin
zâtî-tenzihî sıfat ve isimler grubuna gire-
bileceğini söylemişlerdir (Halîmî, I, 200;
Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, vr. 43^a; Fahred-
din er-Râzî, *Levâmî'u'l-beyyînât*, s. 275).

Hasib ismiyle, "kâfi gelen" anlamında
ganî, kâdir, muğni; "hesaba çeken" anla-
mında câmi, muhsî; "sayıp bilen" anla-
mında âlim, habîr, şehîd; "yüce ve şerefli
olan" anlamındaki alî, celif, kerîm, mâcîd
ve mecîd isimleri arasında anlam yakınlı-

ğı bulunmaktadır (bu isimlerin anlam-
ları ve içinde yer aldıkları gruplar için
bk. *DİA*, XI, 414-415).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "hsb", "kfy"
md.leri; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "hsb" md.; *Li-
sânü'l-Arab*, "hsb" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*,
"hsb", "kfy" md.leri; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*,
"hsb", "kfy" md.leri; *Kâmus Tercümesi*, I,
200; *Müsned*, V, 41, 45, 46, 47; Buhârî, "Edeb",
54, 95, "E'ime", 54; Müslim, "Züh'd", 65, "Zi-
kir", 64; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 23; İbn Mâce,
"Du'â", 10; Tirmizî, "Da'avât", 82, 110; İbn
Kuteybe, *Te'vîlû müşkilî'l-Kur'ân* (nşr. Seyyid
Ahmed Sakr), Kahire 1393/1973, s. 513; Tabe-
rî, *Câmi'u'l-beyân* (Bulak), XXII, 12; Zeccâc,
Tefsîru esmâ'illâhî'l-hüsnâ (nşr. Ahmed Yûsuf
ed-Dekkâk), Beyrut 1395/1975, s. 49; Mâtü-
rîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*, Hacı Selim Ağa Ktp.,
nr. 40, vr. 150^b; Zeccâcî, *İştikâku esmâ'illâh* (nşr.
Abdülhüseyn el-Mübârek), Beyrut 1406/1986,
s. 19-130; Ebû Süleyman el-Hattâbî, *Şe'nü'd-
du'â* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Dimaşk
1404/1984 → Dimaşk, ts. (Dârü's-Sekâfeti'l-Ara-
biyye), s. 69-70; Halîmî, *el-Minhâc*, I, 195, 200;
İbn Fûrek, *Mücerredü'l-makâ-lât*, s. 50; Bağdâ-
dî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, vr. 88^a; Beyhakî, *Şu'a-
bü'l-imân* (nşr. M. Saîd Besyûnî), Beyrut 1410/
1990, I, 123; Kuşeyrî, *et-Tahbîr fi't-tezkîr* (nşr.
İbrâhim Besyûnî), Kahire 1968, s. 61; Gazzâlî,
el-Makşadü'l-esnâ (Fazlûh), s. 123-125; Ebû
Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Emedü'l-aşkâ*, Hacı Selim
Ağa Ktp., nr. 499, vr. 42^b-43^b; İbnü'l-Cevzî, *Nüz-
hetü'l-a'yûn*, s. 250-251; Fahreddin er-Râzî, *Le-
vâmi'u'l-beyyînât*, s. 274-275; a.mlf., *Mefâtî-
hu'l-gayb*, Beyrut 1410/1990, IX, 200; X, 221-
222; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, Kahire, ts. (Mek-
tebetü's-Sekâfeti'd-dîniyye), IV, 249-251; Bey-
zâvî, *Envârü't-tenzîl*, Beyrut 1410/1990, III,
385; Suad Yıldırım, *Kur'an'da Ulûhiyyet*, İst-
anbul 1987, s. 241, 258-260; Bekir Topaloğlu,
"Esmâ-i Hüsnâ", *DİA*, XI, 407-408, 414-415.

BEKİR TOPALOĞLU

HASİB PAŞA YALISI

Boğaziçi'nin
bugün mevcut olmayan
en önemli yalılarından biri.

Beylerbeyi İskelesi'nin yaklaşık 200 m.
kadar kuzeyinde bulunuyordu. Bânisi II.
Mahmud'un vezirlerinden Mehmed Hasib
Paşa'dır (ö. 1870). Yalının kesin inşa
tarihi bilinmemektedir. Daha çok Hasib
Paşa'nın ahfadından alınan mevcut bilgi-
ler, II. Mahmud döneminde (1808-1839)
önce birbirine fevkanî bir dehliz- köprü ile
geçilen ikiz yalı şeklinde yapıp iç deko-
rasyonuna başlanacağı sırada yandığı ve
sonra yine aynı dönemde, muhtemelen
1825 yılında bir İtalyan mimarı tarafın-
dan tekrar yapıldığı şeklindedir (Yücel,
XL/319, s. 11-12; Ünsal, sy. 3, s. 95). An-
cak Sedat Hakkı Eldem, harem binasının
cephesinde tesbit ettiği bazı emânelere

Hasib Paşa
Yalısı'nın
yanmadan
önce
çekilmiş
bir fotoğrafı
(Kuban, s. 73)

dayanarak yalının bu tarihten önceye, XVIII. yüzyıl sonu-XIX. yüzyıl başına ait karakteristikler taşıdığını belirtmektedir (*Boğaziçi Yalıları II*, s. 210). Yine II. Mahmud döneminde burada resmî toplantıların yapıldığı, daha sonra Sultan Abdülaziz devrinde (1861-1876) Mısır hidiv hânedanından Mustafa Fâzıl Paşa'nın burayı kiralayarak maddî yardımında bulunduğu Jön Türkler'in sık sık ziyaret ettikleri bir yer haline getirdiği verilen bilgiler arasındadır (Şehsuvaroğlu, *Boğaziçi'ne Dair*, s. 267).

Harem ve selâmlık bölümlerine göre yapılmış olan yalı harem, selâmlık, mâbeyn dairesi, dağ köşkü, Boğaz suyu ile irtibatlı kapalı deniz hamamı ve büyük bir sanat değeri taşıdığı kabul edilen mermer havuzdan meydana geliyordu. Yalının, Hasib Paşa Yalısı denilince akla gelen ve orijinal olan kısmı 1973 yılında yanan harem bölümü idi. 1906-1916 yılları arasında esaslı bir onarım geçiren ve Türk empiri detaylar içeren neo-barok tarzda ki bu iki katlı yapının her iki katında oval bir sofa çevresine yerleştirilmiş mekânlar bulunuyordu. Yapı, planı ile orta sofa-lı ev tipine güzel bir örnek teşkil ediyor ve bu plan tipinin (bk. DİVANHÂNE; EV) Balkanlar'a kadar yayılmasını sağlayan ilk eserlerden biri olma özelliğini taşıyordu. Tam simetrik olmayan bir plana sahip yapının 17,50 x 12,50 m. boyutlarındaki sofasının büyük eksenini üzerinde eyvanlar, denize paralel olan küçük ekseninde merdivenler yer alıyordu. Planın çekirdeğini oluşturan altı üstlü iki oval sofa karniyarık tarzında yapılmıştı ve bir tarafları denize, diğer tarafları bahçeye bakıyordu. Bunlardan, uzunluğu eyvanlarla birlikte 30 metreyi bulan üst kattaki herhangi bir yere dayanmaksızın tamamen çatıyla bağlantılı idi ve üzeri büyük bir ustalık isteyen askı tertibatıyla körük gibi inşa edilip yine oval bir kubbeyle örtülmüştü (Ekimoğlu, s. 64). Sofaların dört köşesine yerleştirilen dairelerin her biri kendi iç holüne sahipti ve bağımsız denilebilecek bir durumda ele alınmışlardı. Kuzeydoğu köşesinde yer alan daireler dörder odalı olup bunlardan köşe odası iki yanındaki odalara açılmaktaydı. Diğer daireler ise üçer odalı olarak düzenlenmişti ve her dairenin kendine mahsus hizmetli odası ve helâsı vardı. Bu dairelerin önündeki holler birer kapı ile merdiven sofasına ve oval sofaya açılmaktaydı.

Binanın bahçeye bakan doğu ve denize bakan batı cepheleri oval sofaların eğimi-

ne paralel olarak orta kesimde kavisli çıkıntı yapıyor, bu uygulamaya büyük merdiven sofasının duvarında da rastlanıyordu; dört köşede bulunan mekânlar da köşeli çıkmalar halinde dışa taşkın yapılmıştı. Ayrıca batı cephesi rıhtım seviyesinde eliböğründelerle denize doğru taşırılmıştı. Cepheye hareketlilik vermek amacıyla yapılan bu şekillendirmelerin yanı sıra yalının batı cephesinde, her iki katta altlı üstlü konumda tasarlanmış kesintisiz birer pencere dizisi bulunmaktaydı. Cephenin tek süsünü teşkil eden pencere kafes ve parmaklıkları geç empire özelliği taşıyordu. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yapılan kafes tamiri sırasında pencereler mümkün olduğu kadar yükseltilmiş ve korkuluklar da alçaltılmıştır. Yapı leb-i deryâ olduğu için planda bir deniz girişi yoktu. Cümle kapısı bahçe avlusuna bakan doğu cephesinde idi ve giriş eyvanından sonra doğrudan büyük sofa ya açılıyordu. Üç büyük camekânla bölünmüş olan ve önünde iki zarif sütun bulunan bu kapı, yalıda o döneme kadar Osmanlı sivil mimarisinde görülmeyen bir güzellik katmıştı.

Yapının iç duvar ve tavan dekorunu oluşturan başlıca elemanlar büyük oval kubbe, sepet kulpu kemerler ve tavanlarda yer alan değişik boyutlardaki çeşitli geometrik taksimattı. Daha ziyade alt katta ahşap kaplı olan tavan üst katta bağdâdî üzerine sıvalıydı. Yalının alt ve üst katlarında, sofalardan köşe dairelerine açılan kapıların her iki yanında çerçevesi altın yaldızlı sekiz adet kristal boy aynası yer almaktaydı. Köşe dairelerine açılan hol kapılarına da XVIII. yüzyılda Fransa'da üretilen güllurusu renginde camlar takılmıştı. Yalının üst katında köşe dairelerinin önündeki iç hollerde ve selâmlıklarda dörderden sekiz adet barok üslûpta yapılmış mermer çeşme vardı. Bu çeşmelerin ayna taşları elips şeklinde ve bombeliydi; üzerlerine de sarı, yeşil ve kırmızı damarlı yumurta biçimi iri taşlar yerleştirilmişti.

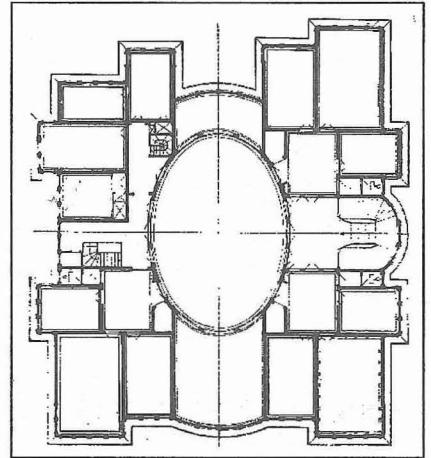
İç avluda hamam, limonluk, arabalık ve kalfalar dairesi, dış avluda mutfak, çamaşırhane, hizmetkâr ve kapıcı daireleri gibi birimler bulunuyordu. Yalının, Yalıboyu caddesi üzerindeki sokak kapısının karşısına rastlayan bir kapıdan tepesinde bir dağ köşkünün yer aldığı yamaçtaki arka bahçeye geçiliyordu. Şekil ve plan bakımından en az harem binası kadar orijinal olduğu ileri sürülen bu köşk merkezî sofa-lı plan tipindeydi. Cepheye dışa taşkın yapan sofanın üç tarafında toplam on

beş adet büyük boyutlu pencere bulunuyordu. Köşkün üst katına trabzanlarıyla dikkat çeken bir çiftte merdivenle çıkılırdı. Merdivenin üzerinde sâzende heyeti için yapılmış özel bir yer vardı. Ömrünün son dönemlerinde ünlü şair Âsaf Hâlet Çelebi'nin oturduğu köşk onun ölümünün ardından yıktırılmıştır.

Selâmlık bölümü XX. yüzyılın başında geçirdiği bir yangında yok olmuş, yerine Hasib Paşa'nın oğlu Rauf Bey tarafından 1915 yılında bugün Kalkavan Yalısı olarak anılan kuleli bina yaptırılmıştır. Orijinal selâmlık yapısıyla hiçbir ilgisi bulunmayan bu üç katlı ve iki kuleli, altı kâgir, üstü ahşap bina, mimari açıdan Türkya-pı geleneğine uygun olmadığı gibi leb-i deryâ da değildir. Sanâyi-i Nefîse Mektebi mimari bölümü hoca ve öğrencileri tarafından orijinal selâmlığın bir durum planı çıkarılmıştır. Halen Mimar Sinan Üniversitesi Arşivi'nde bulunan bu plandan anlaşıldığına göre eski selâmlık "H" şeklinde bir plana sahip, deniz tarafında yaklaşık 44 m. cephesi olan tek katlı, leb-i deryâ bir bina idi ve orta eksen üzerinde yer alan büyük bir sofanın her iki tarafında kademeli olarak Boğaz'a doğru uzanan, gayri muntazam bir şekilde yerleştirilmiş dörder odalı iki bölümden meydana geliyordu.

Yalının selâmlık dairesine ait, XIX. yüzyıl sonu zevkine uygun şekilde ve natüralist bir anlayışla düzenlenen bahçesinde barok üslûpta bir havuzla bir şadırvan yer alıyordu. Yaklaşık 12 m. boyunda ve 6 m. eninde olan bu zarif havuz harem,

Hasib Paşa Yalısı Harem kısmının ikinci kat planı

selâmlık ve mâbeyn dairesi arasında idi ve aslında birbiriyle bağlantılı biri büyük, diğeri küçük iki ayrı havuzdan oluşuyordu. Deniz tarafında bulunan 10-15 cm. derinliğindeki küçük havuzun fışkıyesinden çıkıp teknesinde biriken sular ince oluklardan geçmek suretiyle dolambaçlı bir su yolu şebekesine, oradan da bir çağlayan gibi büyük havuzun teknesine dökülürdü. Havuzun her iki ekstenin uçlarında bulunan madenî fışkıyelerden üçü ağızlarından su akan kuğu şeklindeydi. Gerek orijinal mimari özellikleri, gerekse Boğaziçi'nin en eski ve en büyük yalılarından biri olması sebebiyle Türk mimarlık tarihi açısından ayrı bir önem taşıyan Hasib Paşa Yalısı, 14 Ekim 1973'ü 15 Ekim'e bağlayan gece saat 01.30 sıralarında çıkan şüpheli bir yangında dört yanından birden tutuşarak tamamen yanmıştır; kalıntıları ve arazisi 1991 yılında beri Sabancı ailesinin mülkiyeti altındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Perihan Balci, *İstanbul Evleri ve Boğaziçi Yalıları*, İstanbul 1945, tür.yer.; Sedat Hakkı El-dem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İstanbul 1954, s. 165; a.mlf., *Türk Bahçeleri*, İstanbul 1976, s. 147, 150; a.mlf., *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979, s. XVII, 326, 338-341; a.mlf., *Boğaziçi Yalıları II: Anadolu Yakası*, İstanbul 1994, s. 199-213; a.mlf., "Boğaziçi Anıları", *Sanat Dünyamız*, sy. 1, İstanbul 1974, s. 8, 10; Macide Eki-moğlu, *Boğaziçi Anadolu Yakası Yalıları* (lisans tezi, 1970, İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi), s. 62-64; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, II, 546; M. Lütfi Yazı-cioğlu, *Boğaziçi Kıyı Yapıları* (doktora tezi, 1980, İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akade-misi), tür.yer.; a.mlf., "Boğaziçi Yalı Yaşamı", *Taş*, II/5, İstanbul 1987, s. 22, 26; Yusuf Halûk Şehsuvaroğlu, *Boğaziçi'ne Dair*, İstanbul 1986, s. 267, 268; a.mlf., "Boğazın Anadolu Kıyısında Eski Yalıları", *Radio Mecmuası*, sy. 56, İstanbul 1946, s. 6; a.mlf., "Beylerbeyi'nde Hasip Paşa Yalısı", *Hayat Mecmuası*, sy. 15, İstanbul 1963, s. 23; Semih Kalkavan, *Boğaziçi Yalılarında Plan Şemasına Bağlı Cephe İlişkisi ve Günümüze Etkileri* (yüksek lisans tezi, 1989, Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü), tür.yer.; Mün-evver Ayaşlı, *Dersaadet*, İstanbul 1993, s. 212-215; a.mlf., "Hasip Paşa Yalısı Hatıraları", *TTOK Belleteni*, XL/319 (1973), s. 13-14; Orhan Erdenen, *Boğaziçi Sahilhaneleri*, İstanbul 1993, II, 319-326; Mehmet Rebi Hatemi Baraz, *Beylerbeyi*, İstanbul 1994, II, 295-300; Çelik Güler-soy, "Hasip Paşa Yalısına Mersiyer", *TTOK Belleteni*, XL/319 (1973), s. 9-10; Erdem Yücel, "Hasip Paşa Yalısı Tarihi", a.e., XL/319 (1973), s. 11-12; Yalçın Pekşen, "İstanbul ve Boğaziçi Hasip Paşa Yalısı Olmadan Düşünülemez", *Cumhuriyet*, İstanbul 30 Ekim 1973, s. 5; Beh-çet Ünsal, "Türk Boğaziçi'nin Yalıları ve Yalıları, Anadolu Yakası", *İstanbul Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi Dergisi*, sy. 3, İstanbul 1978, s. 88, 89, 95, 96; Celâleddin Ger-miyanoglu, "Beylerbeyi", *İst.A*, V, 2675; Halûk Sezgin, "Hasib Paşa Yalısı", *DBİst.A*, IV, 9.

HALUK KARGI

HASİRÎ

(الخصبي)

Hüseyn b. Hamdân el-Hasîbî
(ö. 346/957 veya 358/969)

İbnü'n-Nusayr'dan sonra
Nusayrîliğin ikinci kurucusu
sayılan kişi

(bk. NUSAYRİLİK).

HASİRÎ, Mahmûd b. Ahmed

(محمود بن أحمد الحصري)

Ebü'l-Mehâmid Cemâlüddin
Mahmûd b. Ahmed b. Abdisseyyid
el-Hasîrî el-Buhârî
(ö. 636/1238)

Hanefî fakihi.

Cemâziyelevvel 546'da (Ağustos-Eylül 1151) Buhara'da hasır dokumacılığıyla meşhur bir mahallede doğdu; "Hasîrî" nisbesi buradan gelmektedir. Fıkıh ilmini Buhara'da aralarında Kâdîhan'ın da bulunduğu âlimlerden öğrendi. Daha sonra tahsil için Nişâbur, Halep ve Şam gibi merkezlere yolculuk yaptı. Ebû Sa'd Abdullah b. Ömer es-Saffâr en-Nisâbü'rî, Radıyyüddin Ebû'l-Hasan Müeyyed b. Muhammed b. Ali et-Tûsî, Mansûr b. Abdül-mün'im b. Abdullah el-Furâvî ve İbrâhîm b. Ali b. Hamek el-Mugîsî gibi âlimlerden ders aldı. Dimaşk'a yerleşerek Nûriye Medresesi'nde 611-636 (1214-1238) yılları arasında müderrislik görevinde bulundu. Aralarında Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd el-Mevsilî, Reşidüddin İbnü'l-Muallim, Münzirî, Zekiyyüddin el-Birzâî, Hılâtî, Sibt İbnü'l-Cevzî, Mecdüddin İbnü'l-Adîm, Fâtüma bint İbrâhîm el-Batâhiyye ve İbnü's-Sâbü'nî'nin de bulunduğu birçok talebe yetiştirdi. el-Melikü'l-Muaz-zam onun Nûriye Medresesi'ndeki fıkıh derslerine katılır ve kendisine saygı gösterirdi. Devrinin önde gelen Hanefî âlimlerinden biri olan Hasîrî, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin eserlerini rivayet ve şerhetmekle de tanınmıştır. 8 Safer 636'da (20 Eylül 1238) Dimaşk'ta öldü ve Süfiye Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Hayrû'l-maflûb fi'l-İlmi'l-mergûb*. el-Melikü'n-Nâsir Dâvûd'a ithaf edilen eser bir fetva kitabıdır (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 164). 2. *et-Tarîkatü'l-Hasîriyye fi 'ilmi'l-hilâf beyne's-Şâfi'iyye ve'l-Hanefiyye* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, nr. 366). 3. *et-Tahrîr fi şerhi'l-Câmi'i'l-kebîr*. Şeybânî'nin Hanefî fıkıhına dair meşhur eserinin şerhi

olup sekiz ciltten ibarettir (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 222; Molla Çelebi, nr. 42-43; Şehid Ali Paşa, nr. 805-807; Cârullah Efendi, nr. 670-671). Ali Ahmed en-Nedvî, *et-Tahrîr*'in Hidîviyye Kütüphanesi'nde mevcut (nr. 52-58) altı ciltlik nüshasını esas alarak eserdeki fikhî kaideleri çıkarıp bir araya getirmiştir. Bir doktora tezi olan bu çalışma *el-Kavâ'id ve'd-davâbi'tü'l-mustahtâşa mine't-Tahrîr* adıyla yayımlanmıştır (Kahire 1411/1991). 4. *el-Muhtâşar (el-Vecîz) fi şerhi'l-Câmi'i'l-kebîr*. Aynı esere yaptığı iki ciltlik muhtasar bir şerhtir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1550, 1696; Kara-çelebizâde Hüsâmeddin, nr. 116; Beşir Ağa, nr. 295). 5. *Şerhu'l-Câmi'i's-sağîr*. Yine Şeybânî'nin Hanefî fıkıhına dair bir diğer eserinin şerhidir (bu eserlerin yazma nüshaları için ayrıca bk. Brockelmann, GAL, I, 178, 179, 473; *Suppl.*, I, 290, 653). Kaynaklarda Hasîrî'nin Şeybânî'nin *es-Siyerü'l-kebîr*'ini de şerhettiği kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Münzirî, *et-Tekmilâ*, III, 499; İbn Hallikân, *Ve-feyât*, IV, 259; Zehebî, *el-İber*, III, 228-229; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XXIII, 53-54; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 152-153; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-mu'vîyye*, III, 431; İbn Tağriberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VI, 313; İbn Kutluboğa, *Tacü't-terâcîm*, s. 69; Nuaymî, *ed-Dâris fi târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 620-621; *Keşfü'z-zunûn*, I, 563, 568, 727; II, 1014, 1831; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 182; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 205; Brockelmann, GAL, I, 178, 179, 473; *Suppl.*, I, 290, 653; *İzâhu'l-meknûn*, II, 33, 85; *Hediiyyetü'l-ârifîn*, II, 405; Zirikî, *el-A'lâm*, VIII, 36; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XII, 147; Hacıvî, *el-Fikrû's-sâmî*, II, 183; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 64; Ali Ahmed en-Nedvî, *el-Kavâ'id ve'd-davâbi'tü'l-mustahtâşa mine't-Tahrîr*, Kahire 1411/1991, s. 37-104.

CENGİZ KALLEK

HASİRÎ, Muhammed b. İbrâhîm

(محمد بن إبراهيم الحصري)

Ebü Bekr Muhammed b. İbrâhîm
b. Enûş el-Hasîrî el-Buhârî el-Hanefî
(ö. 500/1107)

Hanefî fakihi.

Hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. İlim tahsili için Irak, Hicaz ve Horasan'a seyahat etti; Şemsüleimme es-Serahsî'den ders aldı. Yetiştirdiği talebeler arasında kız kardeşinin oğlu Ebû Amr Osman b. Ali el-Bikendî ile Ebû Nasr İbn Mâkûlâ anılabilir. Hasîrî Zilkade 500 (Temmuz 1107) tarihinde Buhara'da vefat etti.